

GLAVNA RASPRAVA
izmjena i dopuna odredaba ZKP-a iz 2002. godine
– praktični i teoretski aspekt –

Članak se bavi problematikom posljednjih izmjena i dopuna odredaba Zakona o kaznenom postupku izvršenih tijekom 2002. godine. Ove promjene motivirane su istovremenim htijenjem za efikasnim i zakonitim kaznenim postupkom, uz uvođenje tehnoloških novina u postupak, sa popravljanjem pojedinih dosadašnjih nejasnoća. U odnosu na glavnu raspravu najveći dio nove zakonske regulative odnosi se na pitanja sprečavanja zloupotreba procesnih prava, uz novine povezane sa tehnološkim inovacijama u glavnoj raspravi. Ove inovacije odnose se na snimanje, kako cijelog tijeka glavne rasprave, tako i na posebne oblike ispitivanja nekih svjedoka uz snimanje njihovih iskaza. Novinu predstavljaju i zakonom propisani slučajevi odstupanja tj. iznimke u odnosu na pojedina načela kaznenog postupka. Ova odstupanja motivirana su posebnim razlozima, što ovaj članak nastoji objasniti. Također, članak obrađuje i nove mogućnosti pozivanja od strane suda, održavanje reda u tijeku zasjedanja te posebno novine vezane za sami tijek glavne rasprave..

1. UVOD

U kaznenom postupku, kao posebnom postupku značajnom za svaku državu, a u posljednje vrijeme i naddržavne tvorevine², utvrđuje se postojanje kaznenopravne odgovornosti optužene osobe i ovisno o tom utvrđenju izbor vrste i mjere kaznenopravne sankcije. Kaznena zakonodavstva modernijeg vremena ovo utvrđenje primarno smještaju u fazu kaznenog postupka koji se naziva glavna rasprava. Upravo u toj fazi kaznenog postupka stranke suprotstavljaju, u neposrednoj formi, dokaze, koji su osnova za utvrđenje je li neka osoba počinila kazneno djelo ili nije, te ovisno o tome kakvu kaznenopravnu mjeru zaslužuje za svoj učin koji je od ranije označen kao kazneno djelo sa propisanom kaznom.

Svaki čovjek smatra se nedužnim tako dugo dok u zakonom propisanom postupku ne bude dokazana krivnja – jedno je od temeljnih civilizacijskih načela. U direktnoj vezi sa ovim načelom su i dvije često suprotstavljene težnje. To je težnja za učinkovitošću – počinitelju kaznenog djela u najkraćem roku utvrditi krivnju i za počinjeno kazneno djelo izreći kaznu, i težnja za zaštitom nedužnog da nitko nedužan ne bude osuđen – bolje je deset krivih na slobodi nego jedan nedužan u zatvoru.

¹ sudac Kaznenog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske

² Međunarodni sud za ratne zločine počinjene tijekom II Svjetskog rata; ICTY i ICT

Zakon o kaznenom postupku propisuje pravila postupanja kako suda tako i ostalih sudionika u kaznenom postupku, a sve kako bi sud u propisanom i fer postupku utvrdio sve relevantne činjenice, koje su mu osnova za utvrđivanje nečije kaznenopravne odgovornosti. Upravo faza kaznenog postupka koja se naziva glavna rasprava predstavlja temeljno mjesto gdje se suprotstavljene strane, pred sudom koji treba biti objektivan i nepristran presuđivač, susreću i iznose argumente u potkrjepu svoje tvrdnje, čineći to u propisanoj formi.

Svako društvo neprekidno se nalazi u promjeni, koje su nekada sporije, a nekada vrlo burne. Takve burne, obično i značajne promjene nužno dovode do promjena i u legislativi koja uređuje i propisuje forme ponašanja kako pojedinca tako i države kao zajednice. Jasno je da takve promjene zahvaćaju i sferu kaznenog postupka.

Promatra li se razvoj kaznenog postupka, sa posebnim osvrtom na glavnu raspravu, na teritoriju današnje Republike Hrvatske, vidljivo je da se uvodno istaknutim načelima i moguće suprotstavljenim tezama bave svi zakoni, od Kaznenog postupnika iz 1875 godine, pa do posljednjih izmjena Zakona o kaznenom postupku iz 2002. godine. Svaki puta promjene koje se dešavaju odraz su promjena koje se pojavljuju u društvu.

U ovom vremenu kazneni postupak na teritoriju Republike hrvatske ima tzv. mješoviti karakter, u kojem se isprepliću inkvizicioni sa akuzatorskim elementima. Istovremeno, uočljiv je trend smanjenja ovlasti suda i slabljenje inkvizicionih elemenata, uz istovremenu jačanje pozicije stranaka, osnaživanjem akuzatorskih elemenata. Kako je već ranije rečeno da je kazneni postupak mješovitog tipa, vrlo teško je naći ove elemente u čistim formama. Tako dok Kazneni postupnik iz 1875 godine ima jake inkvizicione elemente u odredbama o izvođenju dokaza, gdje dominantnu ulogu ima sam sudac, istovremeno propisuje pristup okrivljenika u sudnicu "*...bez okova, nego ako je u uzi iztražnoj, pratit će ga straža.*", želeći naglasiti potrebu naglašavanja i vanjskim znakovima ravnopravnosti stranaka i pretpostavku nedužnosti optuženika.

Izmjene kaznenog postupnog zakonodavstva koje su uslijedile 1997. godine odredbama Zakona o kaznenom postupku koji se primjenjuje od 1. siječnja 1998. godine, sukladno procesu demokratizacije u društvu i promjeni društveno ekonomske formacije, nastavljen je trend jačanja pozicije stranaka u kaznenom postupku uz istovremeno slabljenje uloge suda. Ova promjena, sukladno ranijoj legislativnoj praksi, ponovno nije donijela čiste forme. Govoreći o fazi glavne rasprave, i u ovom zakonu prepoznajemo još uvijek dosta elemenata inkvizicionog pristupa kaznenom postupku³, no promjena je ipak bila značajna⁴.

Promjene koje su uslijedile u praksi hrvatskih sudova izazvale su dosta nedoumica i različitog tumačenja, te gotovo od samog početka primjene ovog zakona, ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa od strane primjenjivača samog teksta zakona (policija, tužiteljstva i sudovi) pristizale su brojne primjedbe i sugestije vezane kako za nova zakonska rješenja tako i sugestije o potrebi promjene nekih neizmijenjenih zakonskih rješenja. Ovakvih primjedaba bilo je više stotina i ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa, kao ovlaštenu predlagača zakona, odlučilo je započeti sa postupkom izmjene ZKP-a/97, formiravši radnu skupinu, kojoj je povjerena ova zadaća. Očito polazeći od činjenice da je većina primjedaba iznjedrena upravo iz konkretnog postupanja praktičara, ali da zasigurno ne obuhvaćaju sve primjedbe, i sama radna grupa sastavljena je pretežito od osoba koje u svakodnevnom radu

³ dužnost suda da brine o svestranom raspravljanju o predmetu; i dalje mogućnost suda da odluči o izvođenju dokaza po službenoj dužnosti; pravo suda da propituje optuženika i svjedoke; pravo suda na ponovno otvaranje glavne rasprave radi dopune postupka ili razjašnjenja pojedinih pitanja i sl.

⁴ napuštanje izrijekom propisane obaveze suda da traži materijalnu istinu; okrivljenik koji se prije iskaza očituje o tome kakav stav zauzima prema optužbi te ovisno o tome bifurkacija glavne rasprave, čime se postiže slika "spora dvaju stranaka pred sudom kao presuđivačem"; prisutnost svih okrivljenika čitavom tijeku glavne rasprave; redosljed izvođenja, kao i sam tijek izvođenja dokaza mogu određivati stranke svojim prijedlozima; ograničenja u pogledu mogućnosti čitanja iskaza ranije ispitanih svjedoka i sl.

realno primjenjuju ovaj zakon. Radom radne grupe rukovodili su profesori pravnih fakulteta, kako bi radu radne grupe pružili svoje znanje i iskustvu u poznavanju teorijskih modela i kaznenopravne dogmatike vezane za ovu problematiku.

Kao rezultat zajedničkog rada, uz djelomične intervencije ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa, kao ovlaštenog predlagača zakona, izašao je tekst nacрта prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, koji nakon što je od Vlade Republike Hrvatske utvrđen prijedlogom je i usvojen na sjednici Sabora 17. svibnja 2002. godine i objavljen u Narodnim novinama br. 58 od 21. svibnja 2002. godine.

Predmet obrade ovoga teksta, uz pretpostavku poznavanja ranijih zakonskih rješenja, su upravo izmjene i dopune koje su izvršene ovim zakonom, a odnose se u širem smislu na glavnu raspravu u redovnom postupku.

2. SPREČAVANJE ZLOUPOTREBE PRAVA

Upravo u posljednje vrijeme i to u kaznenim postupcima za koje postoji naročit interes ukupne društvene zajednice, za njihovo brzo i zakonito okončanje, sudovi Republike Hrvatske nisu uspijevali odgovoriti ovom traženju. Kao razlog za ovaj neuspjeh sudova često je isticana zloupotreba prava stranaka, koju sud nije mogao spriječiti jer mu je nedostajao efikasan zakonski instrumentarij.

Ova zloupotreba prvenstveno je pripisivana strani obrane, ali jednako tako i pojedinim postupcima optužbe, koja su često rezultirala odugovlačenjem kaznenih postupaka.

Radi davanja najšireg instrumenta sudu radi preveniranja ove pojave, dopunjena je odredba čl. 10 Zakona o kaznenom postupku, koja sada u stavku 3. izrijekom propisuje pravo suda rješenjem uskratiti pojedino procesno pravo strankama, branitelju, oštećeniku i drugima u zakonu navedenim, ako su njihovi postupci, prema ocjeni suda očigledno usmjereni na odugovlačenje kaznenog postupka. U cilju oživotvorenja i mogućnosti ostvarenja ovog općeg pravila, a da ne bi došlo do povrede prava pojedinog okrivljenika, okrivljeniku prema kojem bi primjena ove mjere mogla imati negativne posljedice, sud je ovlašten postaviti branitelja po službenoj dužnosti, neovisno o općim odredbama o postavljanju branitelja po službenoj dužnosti.

Ovo pravo, koje je zakonom dato sudu predstavlja izuzetno jak, ali istovremeno i opasan instrument. Naime, samo zakonita primjena takvog instrumentarija, kojim se nekome uskraćuje neko njegovo redovito pravo, koje mu inače pripada, ako bi sud ocijenio da on to svoje pravo koristi radi odugovlačenja postupka može opravdati smisao njegovog uvođenja u tekst zakona.

Primjena ovog instrumenta treba biti i sa potrebnim oprezom. Naime, teško je i zamisliti primjenu takvog instrumenta npr. u odnosu na skrivanje okrivljenika, što bi sud mogao tumačiti njegovom namjerom da odugovlači postupak i zatim odluku suda rješenjem da će primjenom odredbe čl. 10. st. 3 Zakona o kaznenom postupku potpuno isključiti odredbe o kontradiktornoj glavnoj raspravi.

Valja istaći da ovaj opći instrument može stvoriti prostor za zloupotrebe drugog tipa tj. zloupotrebe prava od strane suda, na što će drugostupanjski sudovi morati obratiti posebnu pažnju.

O svijesti sudova kako je ova forma ipak iznimna govori i podatak da prema spoznajama autora kroz prošlih pola godine, od kada je ova odredba uvedena, nije bilo slučajeva da bi sudovi posegnuli za njenom primjenom.

Čest oblik prepoznat i označen od sudova kao zloupotreba prava bio je vezan za odredbe o izuzeću i to prvenstveno one koje se odnose na otklon od obavljanja sudske dužnosti.

Naime, tekst zakona predviđao je, a tu mogućnost ostavlja i dalje, da osim traženja otklona od postupanja konkretnog suca koji postupa u predmetu, stranka takav otklon može tražiti i za poimence određen širi krug sudaca kao i u odnosu na predsjednika suda.

Dosadašnje odredbe zakona nalagale su u tim situacijama zastajanje sa postupanjem, kada je takav zahtjev dopušten, i dostavu spisa predmeta višem sudu čiji bi predsjednik tada rješavao kako o izuzeću predsjednika nižeg suda, tako i o izuzeću ostalih sudaca na koje se zahtjev odnosi.

Prostorna udaljenost nižih i viših sudova, prvenstveno kada se to odnosilo na županijske sudove i Vrhovni sud Republike Hrvatske, u takvim situacijama nužno je dovodilo do višednevnih odgoda postupanja suda.

Želeći očuvati pravo stranaka da traže izuzeće i samog predsjednika suda, a istovremeno nastojeći postići efikasnost postupka, izmjene koje su učinjene u čl. 39 Zakona o kaznenom postupku predviđaju mogućnost da predsjednik suda povjeri na rješavanje zahtjev stranke za izuzeće sudaca bilo institucionalnom zamjeniku predsjednika, imenovanom godišnjim rasporedom poslova, bilo sucu kojega odredi za postupanje kao svoju zamjenu upravo vezano za konkretni predmet.

Odluku o njegovom izuzeću i nadalje donosi predsjednik neposredno višeg suda, ali ova odluka nije uvjet za donošenje odluke o izuzeću sudaca i zakon vremenski ne ograničava do kada je predsjednik višeg suda obavezan donijeti tu odluku. Takva odluka može biti donijeta uz dostavu spisa predmeta i u trenutku kada spis predmeta nije potreban prvostupanjskom sucu koji postupa u predmet (vrijeme između dvaju radnji ili kada se spis i inače upućuje višem sudu povodom žalbe). Ova odredba je moguća jer predsjednik koji ne postupa neposredno u predmetu kao sudac i nema mogućnost neposredno utjecati na sami tijek postupka, a kroz opisani postupak prevenira se njegov mogući utjecaj koji može ostvariti na konkretni postupak korištenjem ostalih ovlasti sudske uprave.

Značajno je istaći i ograničenje državnim odvjetniku do koga vremena može izmijeniti optužni akt. Naime to pravo državnim odvjetniku ograničeno je na vrijeme tijeka dokaznog postupka. Ovo znači da državni odvjetnik mora aktivno pratiti tijekom samog dokaznog postupka i najkasnije do njegovog završetka izvršiti izmjene koje su u skladu sa provedenim dokaznim postupkom.

O drugim od sudova uočenim problemima zloupotrebe pojedinih procesnih prava, a vezano za samu glavnu raspravu, za koja je zakonodavac ponudio odgovor, biti će riječi u nastavku ovog rada.

3. POSTUPANJE PREDSJEDNIKA VIJEĆA NAKON ZAPRIMANJA SPISA PREDMETA

Iako ZKP u odjeljku tijekom postupka dio koji naziva "Glavna rasprava i presuda" započinje odredbama o pripremi glavne rasprave, nalazim nužnim reći nekoliko riječi i o fazi postupka nazvanim "Optužnica i prigovor protiv optužnice", ali naravno samo sa pozicija suda i nastojanja suda da na glavnu raspravu dođe optužni akt podoban za raspravljanje, koji okrivljenika stavlja u ravnopravan položaj stranke.

3.1. Kontrola optužbe

Optužnica predstavlja akt ovlaštenog tužitelja, dakle jedne od strana u postupku, koji podnosi sudu u propisanoj formi (čl. 268 Zakona o kaznenom postupku) kada kao stranka smatra da je prikupio dovoljno dokaza kako bi potvrdio svoju stranačku istinu o postojanju osnovane sumnje da je određena osoba počinila kazneno djelo. Optužnica sadrži i prijedlog

za zakazivanje glavne rasprave na kojoj bi bili izvedeni dokazi i prijedlog da se okrivljenika proglasi krivim.

Prvu kontrolu formalne podobnosti samog akta optužbe da se po njemu postupa provodi predsjednik vijeća. Takvu kontrolu možemo nazvati prethodnom kontrolom, prije dostavljanja optužbe suprotnoj strani tj. okrivljeniku.

Drugu fazu kontrole optužbe provodi izvanraspravno vijeće i to bilo povodom prigovora protiv optužnice ili povodom prijedloga predsjednika vijeća, a sve u cilju utvrđivanja točnosti stranačke istine o postojanju osnovane sumnje da je kazneno djelo počinjeno kao sudske istine.

U ovoj fazi kontrole, bilo povodom prigovora protiv optužnice, bilo povodom prijedloga predsjednika vijeća, izvanraspravno vijeće, prije suštinskog odlučivanja o prigovoru dužno je između ostalog, prema rješenju kako ga daju izmjene i dopune ZKP iz 2002. godine **da li činjenični opis kaznenog djela proizlazi iz ranije pribavljenih dokaza** (istrage), te je ovlašteno prije odluke o prigovoru ili zahtjevu predsjednika vijeća, utvrdi li ovaj nedostatak optužnice, istu vratiti tužitelju radi ispravka. **Tužitelj** nema mogućnost polemiziranja sa odlukom izvanraspravnog vijeća i dužan je uočeni nedostatak ispraviti i tako **ispravljenu optužnicu vratiti vijeću radi odluke po prigovoru ili zahtjevu predsjednika vijeća.**

Koji je razlog ovakve izmjene?

Upravo u praksi sudova istaknuti su slučajevi kada optužba u svim elementima svoje kompozicije i opisa pojedinih obilježja kaznenog djela nije bila "poduprta" obrazloženjem tj. prijedlogom dokaza za sve elemente kaznenog djela koje je okrivljeniku stavljeno na teret. Ova izmjena sili tužitelja da sve elemente kaznenog djela, a osobito kvalifikatorne okolnosti, obrazloži prikupljenim dokazima u tekstu obrazloženja optužnice. Ova izmjena predstavlja zameta suštinske kontrole optužbe koja bi se provodila, *de lege ferenda*, *ex offio* i pružila mogućnost sudu ne prihvatiti optužbu kao nepodobnu za raspravljanje.

Imajući u vidu brojne probleme sa dostavom pismena u sudskom postupku, pa tako i sa dostavom optužnice optuženiku, koji ima prvenstveno pravo podnošenja prigovora protiv optužnice, dosadašnji institut prava predsjednika vijeća na podnošenje zahtjeva izvanraspravnom vijeću radi kontrole optužnice (čl.282 Zakona o kaznenom postupku), često je bio ne primjenjiv.

Izmjena koja je učinjena pruža mogućnost podnošenja ovog zahtjeva bez obzira na protek roka kada je optužba primljena na sud. Ovaj rok sada je veza za protek roka za podnošenje prigovora protiv optužnice optuženika, bez obzira kada je optuženiku optužnica uručena⁵.

Značajna legislativa izmjena učinjena je i davanjem ovlaštenja predsjednika vijeća da, prije i bez upuštanja u kontradiktorno raspravljanje, obustaviti kazneni postupak u zakonom propisanim slučajevima.

Osim opće odredbe o odustanku tužitelja od optužbe prije nego je glavna rasprava započela, uvedena je novost, utvrđenja predsjednika vijeća o postojanju smetnji za nastavak kaznenog postupka iz čl. 353 toč. 2., 4., 5. i 6. Zakona o kaznenom postupku⁶.

⁵ ne poštivanje odredbe čl. 284 st. 2 Zakona o kaznenom postupku, o roku u kojem je predsjednik vijeća dužan zakazati glavnu raspravu, nema procesnih posljedica. Njegovo prekoračenje radi pokušaja neposrednog uručivanja optužnice optuženiku ili podnošenja zahtjeva predsjednika vijeća, u sukobu dvaju prava i obaveza, ima, prema mišljenju autora, prednost.

⁶ ako je postupak vođen bez zahtjeva ovlaštenog tužitelja; ako nije bilo potrebnog prijedloga za progon ili odobrenja za progon ili ako je ovlaštena osoba, odnosno državno tijelo odustalo od prijedloga, odnosno odobrenja; ako je optuženik za isto djelo već pravomoćno osuđen, oslobođen optužbe ili je postupak protiv njega rješenjem pravomoćno obustavljen, a ne radi se o rješenju o obustavi postupka iz članka 403. ovoga

Ova moguća odluka donijeta je autonomnim postupanjem predsjednika vijeća prije upuštanja stranaka u spor, i donijeta je bez očitovanja stranaka. Jasno je da je kontrola iste moguća kroz pravo žalbe nezadovoljne strane, kada konačnu odluku donosi drugostupanjski sud.

Ovom izmjenom, na brojne prigovore iz prakse, ponuđen je odgovor na neke evidentne situacije kada postoji zapreka za presuđenje (osobito pitanje zastare) kojim bi optuženik bio utvrđen krivim, ali je prema dosadašnjim zakonskim rješenjima sud takvo svoje utvrđenje mogao izreći tek nakon glavne rasprave kroz presudu kojom se optužba odbija.

Ovakvom odlukom, kod odustanka od kaznenog progona državnog odvjetnika prije započinjanja glavne rasprave, ne dira se u pravo oštećenika da nastavi kazneni progon, kao što ga ima i u slučajevima odbijajuće presude iz razloga naznačenih u čl. 353. toč. 3 Zakona o kaznenom postupku.

Isti članak razrađuje i pitanje prekida kaznenog postupka, što je usklađeno sa drugačije riješenim pitanjem primjene načela oportuniteta kaznenog progona i uvjetnog odustanka od kaznenog progona, kao i konačnog odustanka državnog odvjetnika od kaznenog progona.

4. TIJEK GLAVNE RASPRAVE I IZVOĐENJE DOKAZA

4.1. Pozivanje, dostava odluka i drugih dopisa

Komunikacija suda sa stranaka, kada se odvija izvan sudnice, u pravilu predstavlja dostavu pisanih akata, bilo da su to pozivi, odluke ili drugi dopisi. I u ovom dijelu zakon propisuje pravila kako sud pisanim aktima komunicira sa strankama tj. kako se vrši dostava istih.

Često od valjano izvršene dostave ovise neka prava i obaveze stranaka, te je od strane praktičnih primjenjivača zakona primljen niz pritužbi na normativnu regulativu ove problematike. Naime, dosadašnje norme činile su relativno lakim izbjegavanje primanja odluka i podnesaka suda, čime se često onemogućavalo efikasno provođenje kaznenog postupka. Brojni problemi, osobito u velikim gradskim aglomeracijama, proizašli su i iz različitih odredaba o načinu dostave kako ju propisuje ZKP, u odnosu na pravila postupanja Hrvatskih pošta, koji su bili najčešći dostavljači akata suda strankama.

Da bi riješio uočene probleme tekst izmjena i dopuna ZKP-a/2002, uz do sada poznate oblike dostave izrijekom predviđa i mogućnost osnivanja javnih ili privatnih organizacija, koje bi se bavile poslom dostave u kaznenom postupku. Naravno, za njihov početak rada ministar nadležan za poslove pravosuđa dužan je propisati uvjete koje moraju ispunjavati te organizacije, a za registraciju bilo bi im potrebno i njegovo dopuštenje.

Takva dostava riješila bi pitanje brojnih odgoda glavnih rasprava zbog ne odazivanja pozvanih, i nemogućnosti primjene procesnih instrumenata za one koji se neopravdano nisu odazvali pozivu suda, a kojima pošta nije uspjela, u skladu sa odredbama Zakona o kaznenom postupku, uručiti poziv⁷.

Zakona; ako je optuženik oprostom, odnosno pomilovanjem oslobođen kaznenog progona ili se kazneni progon ne može poduzeti zbog zastare, ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon.

⁷ Hrvatske pošte dostavu vrše uglavnom prije podne, kada je za očekivati da se ljudi nalaze na poslu; pitanje osobne dostave, kao i mogućnost ostavljanja pisma odraslom ukućanu ili ostavljanje u prostoriji osobe koja odbija prijem, izričito je propisano odredbama Zakona o kaznenom postupku, čega je djelatnici pošte, postupajući po svojim uputama za preporučene pošiljke, ne pridržavaju.

U skladu sa tehnološkim razvojem, izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku, kao valjan oblik dostave odluka i drugih dopisa državnom odvjetništvu sada izrijekom navode i telekomunikacijska⁸ sredstva.

Ista ova sredstva sada mogu biti upotrijebljena u odnosu na sve sudionike⁹ osim okrivljenika i za pozivanje, odnosno obavijesti o odgodi provođenja radnji suda koje se posebno zakazuju (poziv za raspravu, sjednicu vijeća, očevid i sl. odnosno njihovu odgodu). Ovakvo pozivanje ima učinak ako se može pretpostaviti da će obavijest osobi upućenu na taj način ta osoba i primiti¹⁰.

Također, često je u praksi bilo nedoumice, u situacijama kada optuženik ima više branitelja, kome dostaviti poziv ili odluku suda i kako računati rokove. Novo zakonsko rješenje iz čl. 147 st. 6 Zakona o kaznenom postupku sada daje jasan odgovor o dostatnosti vršenja dostave samo jednom branitelju, a koji će od imenovanih branitelja to, odluka je prepušta samim braniteljima na izbor, o kojem izboru su dužni obavijestiti sud. Ne učine li sami izbor, odluka o tome kome će vršiti dostavu autonomno je prepuštena samom sudu. Valja istaći da nakon dostave odluke samo jednom od branitelja, rok za poduzimanje pravnih radnji teče prema svima. *Ratio* ove odredbe je ubrzanje postupka, sa pretpostavkom da su branitelji, svi angažirani od istog okrivljenika, u zaštiti njegovih prava i međusobno povezani.

U cilju ubrzanja postupka, izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku sada izričito propisuju i situaciju suđenja u odsutnosti te problem dostave pismena i takvom optuženiku koji nije dostupan.

U dosadašnjoj zakonskoj regulativi takvom optuženiku kojem se odlukom suda sudi u odsutnosti, dostava sudskih odluka, podnesaka i drugih dopisa koje okrivljenik prima osobno, vršena je putem oglasne ploče. Međutim, kako je upravo zakonska obaveza postavljanja branitelja po službenoj dužnosti takvoj osobi, koja je nedostupna, logičnim se čini da upravo on bude ta osoba koja će se starati o interesima svoga branjenika, pa se prema tome dostava okrivljeniku kojem se sudi u odsutnosti, novim zakonskim rješenjem, smatra uredno izvršenom dostavom odluke, podneska i drugog dopisa samom branitelju.

4.2. Održavanje reda u zasjedanju

Već je ranije bilo rečeno da odredbe Zakona o kaznenom postupku propisuju pravila ponašanja svih sudionika u kaznenom postupku, pa tako i na glavnoj raspravi. Nakon što je povodom optužnog akta zakazana glavna rasprava te od ulaska pozvanih u sudnicu, predsjednik vijeća je osoba koja treba brinuti o samom redu u sudnici, kako bi svim strankama pružio zaštitu u ostvarivanju njihovih zakonom propisanih prava. Nije bio rijedak slučaj da i prije početka glavne rasprave, koja počinje čitanjem optužnog akta, dakle u vrijeme koje tome prethodi, a u koje vremenu sud poduzima određene radnje¹¹, bilo propisane zakonom, bilo po prijedlogu stranaka, protivna stranka ometanjem reda i ne pokoravanjem nalogima predsjednika vijeća opstruira sam tijekom zasjedanja i onemogućava sud da dođe do faze samog početka glavne rasprave.

⁸ Prvenstveno se mislilo na komuniciranje e-mail poštom (nakon stupanja na snagu zakona o elektronskom potpisu), ali jednako tako i na brzopis, telefaks poruke i sl.

⁹ Postavlja se pitanje spada li u ovaj pojam i slanje poziva SMS porukom?

¹⁰ Ako odvjetnik u svoj štambilj naznačuje e-mail adresu, a ne naznačavan posebno vrijeme rada kancelarije, znači da je dostava moguća i tim putem kroz čitavo vrijeme. Isto pitanje moguće je postaviti i u odnosu na SMS poruke i naznaku broja mobitela u štambilji kancelarije.

¹¹ U tom vremenu predsjednik vijeća upoznaje stranke sa predmetom raspravljanja, članovima vijeća koji će suditi u konkretnom primjeru, konstatira primjedbe na sastav vijeća i moguće traženje izuzeća, utvrđuje nazočnost pozvanih i razloge nedolaska izočnih, utvrđuje istovjetnost optuženika uzimanjem osobnih podataka, utvrđuje stavljanje prijedloga za imovinskoopravni zahtjev oštećenika.

Dosadašnja zakonska rješenja nisu nudila odgovor na ovaj problem, a sudska praksa se odgovor iznalazila ekstenzivnim tumačenjem pojma "nazočnosti glavnoj raspravi" protežući ga i na vrijeme prije nego li je glavna rasprava otpočela u zakonskom smislu. Novo zakonsko rješenje daje odgovor na ovo pitanje određivanjem da predsjednik vijeća može primijeniti mjere radi održavanja reda, više ne samo tijekom glavne rasprave, već tijekom zasjedanja suda sazvanog u vezi glavne rasprave. U ovaj pojam, kao širi rodni pojam, ulazi kako faza koja prethodi trenutku započinjanja glavne rasprave, tako i faza same glavne rasprave.

Također, važno je istaći i da je dosadašnje zakonsko rješenje za moguću primjenu mjera kojima se održava red tijekom glavne rasprave, kao nužan uvjet propisivalo stupnjevitost u primjeni mjera. Naime, bez obzira na intenzitet i karakter narušavanja reda¹², predsjednik vijeća bio je obavezan prvo izreći samo upozorenje osobi koja narušava red i ne pokorava se nalogu predsjednika vijeća.

Novo zakonsko rješenje i u ovom segmentu nalaže predsjedniku vijeća "da sudi" i u ovim situacijama, stavljajući mu u dispoziciju, ovisno o karakteru i intenzitetu remećenja reda i ne pokoravanja nalogima predsjednika vijeća, da odlučuje hoće li kao optimalnu mjeru upotrijebiti samo upozorenje ili će odmah izreći novčanu kaznu. U cilju promptnog, često kao jedinog efikasnog postupanja, ovlast na izricanje novčane kazne sada je dana izravno predsjedniku vijeća, a ne više, kao da sada, vijeću nakon što je opomena od strane predsjednika vijeća ostala bezuspješna.

Značajnu novinu predstavlja i ovlast predsjednika vijeća da novčanu kaznu zbog narušavanja reda u sudnici izrekne i samom okrivljeniku, kojega osim toga, za razliku od dosadašnjih zakonskih rješenja može i udaljiti iz sudnice. U odnosu na ostale osobe nije moguća kumulativna primjena mjere novčane kazne i udaljavanja iz sudnice.

U odnosu na narušavanje reda od strane državnog odvjetnika, kako i izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku njega smatraju strankom *sui generis*, i nadalje ne postoji mogućnost niti kažnjavanja, a niti udaljavanja iz sudnice¹³. No kako je državno odvjetništvo mokraski strukturirana organizacija, novo zakonsko rješenje daje bolji izričaj, kada predviđa da će o narušavanju reda u zasjedanju od strane državnog odvjetnika koji zastupa optužbu sud izvijestiti višeg, a ne kao do sada nadležnog državnog odvjetnika.

4.3. Izostanak sa glavne rasprave

Nazočnost zakonom propisanog kruga osoba, pozvanih na glavnu raspravu, uvjet je za održavanje same glavne rasprave i oživotvorenje načela da se u najkraćem roku krivcu u zakonom propisanom postupku utvrdi krivnja. Uz dosadašnja zakonska rješenja, izmjene i dopune odredaba Zakona o kaznenom postupku pružaju šire mogućnosti sudu, nego li je to bilo do sada, a u odnosu na novčanu kaznu zbog neopravdanog nedolaska, njen iznos je povišen na iznos do 20.000 kuna¹⁴.

S ciljem ostvarenja načela efikasnosti, a istovremeno ne i na štetu načela zakonitosti, zakon predviđa mogućnost, i u slučaju odgode glavne rasprave zbog nedolaska osoba koje su nužne za njeno održavanje, ispitivanje od strane predsjednika vijeća prispjelih na zasjedanje

¹² narušavanje reda može biti od "šaputanja" koje remeti mir u sudnici, ne skidanja kape, glasnog negodovanja, pa do radnji koje imaju obilježja kaznenog djela uvrede ili sl. Prema dosadašnjem zakonskom rješenju i na moguću tvornu uvredu, predsjednik vijeća bio je dužan prvo izreći upozorenje.

¹³ Iznimka je mogućí prekid glavne rasprave sa traženjem da se odredi druga osoba koja bi zastupala optužbu.

¹⁴ Tijekom odlučivanja o visini kazne sud mora voditi računa o okolnostima važnim za odmjernu visine novčane kazne.

svjedoka i vještaka, ali samo pod uvjetom da se prisutni zasjedanju od optužbe i obrane takvom ispitivanju ne protive¹⁵.

4.3.1. optuženika

Tako u slučaju optuženika koji je očitujući se o optužbi priznao počinjenje kaznenog djela, pa sukladno tome i iznio svoju obranu¹⁶, a glavna rasprava se suštinski vodi samo radi odluke o kaznenopravnoj sankciji, njegov nedolazak ne prijeći sud da održi glavnu raspravu i bez njega¹⁷. Za primjenu ovog instituta potrebno je da se radi o kaznenom djelu za koje je zapriječena kazna zatvora do pet godina, a može se očekivati izricanje kazne zatvora do šest mjeseci ili blaže, odnosno blažih oblika kaznenih sankcija¹⁸.

U odnosu na ostala kaznena djela ili situacije koje nisu obuhvaćene ranije navedenim, glavna rasprava može bit provedena bez optuženika koji je uredno pozvan na glavnu raspravu, ako sud utvrdi da je njegov nedolazak rezultat samodovođenja¹⁹ okrivljenika u položaj ili stanje uslijed kojeg ne može biti nazočan glavnoj raspravi²⁰.

U tim situacijama sudac odnosno vijeće može, uvijek i samo nakon saslušanja liječnika vještaka na ove okolnosti, riješiti da će glavna rasprava biti provedena i bez nazočnosti okrivljenika.

Da bi se zaštitila njegova prava u postupku, sud mu je u takvim situacijama kada je donio odluku o provođenju rasprave bez okrivljenika, dužan postaviti branitelja po službenoj dužnosti, naravno ako nema izabranog branitelja, a kada prestanu razlozi zbog kojih okrivljenik nije bio nazočan, predsjednik vijeća priopćiti će mu tijekom i sadržaj glavne rasprave²¹. Takav okrivljenik ima pravo stavljati primjedbe na sve izvedena dokaze, a ovisno od primjedbi može biti odlučeno da se pojedini dokazi provedu ponovno.

4.3.2. branitelja

Odredba o obaveznoj nazočnosti branitelja, koga je izabrao okrivljenik, glavnoj raspravi zadržana je i dalje. Međutim, kako je iz primjedaba sudova uočena relativno česta pojava zloupotrebe ovog prava²² te aktivnost okrivljenika koji manipulirajući svojim pravom na izabranog branitelja to pravo zloupotrebljavaju, s ciljem ekonomičnosti postupka nova zakonska rješenja dala su odgovor na ovakve pojave.

¹⁵ O mogućnosti korištenja takvih zapisnika čitanjem istih u glavnoj raspravi biti će govora kasnije

¹⁶ Radi se o procesnim fazama koje su uvjetovane i povezane

¹⁷ Jasno je da je i u ovom slučaju nužno uredno obavješćavanje optuženika o održavanju glavne rasprave, a nalazim da je nužno u poziv unijeti i upozorenje na ovu mogućnost održavanja glavne rasprave bez optuženika.

¹⁸ Ovo nije jedini slučaj predviđanja suda o mogućoj sankciji prije završetka glavne rasprave. Tipičan primjer takvog predviđanja predstavlja odlučivanje o mjeri pritvora prema načelu razmjernosti (čl. 101. st. 3 Zakona o kaznenom postupku)

¹⁹ samopovređivanje; ne uzimanje propisane medikamentozne terapije koja je nužna za ostvarenje životnih funkcija; dovođenje u stanje etiliziranosti ili omamljenosti uslijed opojnih droga, što ga čini trenutno raspravno nesposobnim

²⁰ Odredba novog čl. 307 rezultat je zloupotrebe prava optuženika da je njegova prisutnost glavnoj raspravi uvjet njenog održavanja. Svjestan da njegovom izočnošću onemogućava provođenje glavne rasprave, on postiže "otupljenje oštrice pravde" protekom vremena od počinjenja kaznenog djela, a često i protek krajnjih rokova dosega mjere pritvora.

²¹ Kao i okrivljeniku koji je zbog narušavanja reda bio udaljen iz sudnice.

²² učestali izostanci branitelja s glavne rasprave uz opravdanja zauzetošću u drugim kaznenim predmetima, česta promjena branitelja nakon koje svaki od njih traži odgodu rasprave radi upoznavanja predmeta i priprema za glavnu raspravu, i sl.

Naime, novi čl. 65 st. 6 Zakona o kaznenom postupku daje pravo traženja od strane predsjednika vijeća za postavljenje branitelja po službenoj dužnosti, uz izabranog branitelja. Odluku o postavljenju branitelja po službenoj dužnosti u takvom slučaju opet, kao i inače, donosi predsjednik suda. Upravo na njemu tada stoji odluka da procjenjujući opravdanost traženja postavljanja branitelja po službenoj dužnosti uz izabranog branitelja procjenjuje hoće li udovoljiti traženju predsjednika vijeća ili ne.

Drugačija je situacija kada okrivljenik ima branitelja koga mu je sud postavio po službenoj dužnosti, a on na glavnu raspravu dovede drugog, ovaj puta izabranog branitelja. U takvim slučajevima, iako je branitelja po službenoj dužnosti postavio predsjednik suda, odluku o razrješenju postavljenog branitelja donosi sud koji postupuje u predmetu. Međutim, ako je dolazak izabranog branitelja, prema ocjeni suda koji postupuje, učinjen radi odugovlačenja postupka²³, pravo je suda uz izabranog branitelja zadržati i branitelja po službenoj dužnosti. Prava i obaveze takvog postavljenog branitelja prestati će tek kad sud koji postupuje u predmetu donese odluku kojom ga razrješava dužnosti branitelja po službenoj dužnosti određenom okrivljeniku.

Iako ovakvo rješenje trpi primjedbe o povredi autonomnog prava okrivljenika da bira osobu koja će ga braniti u kaznenom postupku, ponuđeno rješenje nije na štetu njegovih prava. Naime, profesionalni kodeks etike odvjetnika nalaže svakom odvjetniku da u skladu sa zakonom i svojim najboljim znanjem pruži najbolju moguću zaštitu okrivljeniku kojem je postavljen za branitelja, neovisno o htijenju samog okrivljenika.

4.4. Zapisnik o glavnoj raspravi

Brojne su bile primjedbe na tekst zakona koji je propisivao način bilježenja radni suda tj. na odredbe o vođenju zapisnika sa glavne rasprave. Prateći razvoj tehnološke znanosti, pa i u sferi bilježenja onoga što se realno zbiva, novo zakonsko rješenja uz poštivanje određenih uvjeta propisuje mogućnost vođenja zapisnika i snimanjem glavne rasprave tehničkim uređajima²⁴.

Odluku o snimanju tijekom glavne rasprave, u kojem slučaju je im snima sastavni dio zapisnika o glavnoj raspravi, prepušteno je u nadležnost predsjednika vijeća²⁵, ali tek na prijedlog stranaka. Takvu odluku ne može autonomno, bez prijedloga donijeti sam predsjednik vijeća. Pri donošenju odluke hoće li odlučiti da se glavna rasprava snimi tehničkim uređajima, predsjednik vijeća dužan je voditi računa o tehničkim mogućnostima suda, da snimka bude potpuna i kvalitetna te o nužnosti izrade prijepisa iste u propisanim rokovima.

Uz takvo snimanje tehničkim uređajima obaveza je suda da i dalje vodi zapisnik u pisanoj formi, ali je njegov sadržaj bitno drugačiji nego li je to u slučajevima kada nema snimanja. Naime, dio koji se diktira u zapisnik iz klasične forme sadrži samo važne izjave stranaka²⁶, a tek po potrebi bitne dijelove iskaza optuženika, svjedoka ili vještaka. O tome

²³ npr. traženje roka za pripremu obrane iako je od potpisa punomoći do glavne rasprave protekao dovoljan rok za pripremu obrane.

²⁴ Ovi uređaji mogu biti bilo samo za tonsko snimanje, bilo za tonsko i optičko snimanje tijekom glavne rasprave.

²⁵ Namjera radne grupe bila je da odluku o tome da se rasprava bilježi tehničkim sredstvima za snimanje stavi u nadležnost Predsjednika suda, kao osobe koja je dužna osigurati uvjete za rad sudaca i najbolje je upoznata sa čime sud raspolaze i može li u propisanim rokovima, organiziravši rad suda, osigurati prijepis snimke glavne rasprave.

²⁶ Očitovanje o krivnji, dokazni prijedlozi i očitovanje o njima, odricanje od prava na podnošenje pravnog lijeka i sl.

koji su to bitni dijelovi odlučuje predsjednik vijeća, koji rukovodi raspravom, bilo sam bilo na prijedlog stranaka.

Zvučna snimka glavne rasprave mora biti prepisana u roku od tri radna dana, a pregledava ju i ovjerava predsjednik vijeća. Prijepis zvučne snimke glavne rasprave se ulaže u spis kao dio zapisnika o glavnoj raspravi²⁷.

4.5. Očitovanje o krivnji

U odnosu na ranija legislativna rješenja u svezi s pravom optuženika da iznosi svoju obranu u odnosu na navode optužbe, ZKP iz 1997. godine uveo je suštinsku novost, dajući pravo optuženiku da se odmah nakon što je optužba pročitana očituje o tome kakav stav zauzima prema optužbi.

Ovisno o njegovom stavu prema optužbi, tj. poriče li učin ma i kojeg od kaznenih djela iz optužbe, glavna rasprava bifurkira. U slučaju takvog poricanja, a poštujući polaznu pretpostavku nedužnosti optužene osobe i potrebu tužitelja da mu dokaže krivnju, određeno je kako će optuženik svoj iskaz iznositi na samom kraju dokaznog postupka.

Suprotno je bilo u slučajevima kada optuženik priznaje učin svih kaznenih djela koja mu se stavljaju na teret optužbom, kada je njemu dano pravo da odmah iskazuje o svim okolnostima koje ga terete i koje mu idu u prilog.

Ovo procesno rješenje stvorilo je mnogo nedoumica i različitog pristupa u praksi postupanja sudaca, te su brojne pisane primjedbe odnosile se upravo na potrebu boljeg normativnog rješavanja ovoga dijela.

Početna lutanja sudske prakse o tome gdje su optuženici koji su porekli navode optužbe, već je i praksa riješila na način da je osnaživši načelo pretpostavke nedužnosti optuženika kao i njegovo pravo da bude upoznat sa svim dokazima koji se provode na glavnoj raspravi uvriježen običaj da takav optuženik boravi u sudnici kroz čitavo vrijeme dokaznog postupka, upoznajući se sa svim dokazima koji se izvode uz njegovo pravo da stavlja prigovore na iste dokaze.

Izmjena Zakona o kaznenom postupku, koja je izvršena 2002. godine, ovakav pristup sudske prakse, koji je rezultat tumačenja pravnih normi, osnažila je izričitom pravnom normom, kojom propisuje boravak optuženika u sudnici tijekom čitave glavne rasprave, neovisno o tome kakav stav su zauzeli o optužbi.

Iako ne postoji izričita zakonska odredba, nalazim jasnim da ova izmjena ukazuje i na okolnost da će optuženik koji je očitujući se o optužbi, očitovao se krivim, mora biti odmah ispitan, neovisno o tome da li neki od suoptuženika u istom postupku poriče svoju krivnju²⁸.

U odnosu na optuženika koji je očitujući se o optužbi naveo da se osjeća krivim, te koji se odmah očituje o svim okolnostima koje ga terete ili mu idu u korist, novinu predstavlja navod da u fazi njegovog ispitivanja, početno ispitivanje provodi njegov branitelj, a tek zatim tužitelj. Ova izmjena usklađena je sa ostalim normama zakona koje predviđaju redosljed ispitivanja svjedoka i vještaka, ovisno o tome tko ih je predložio. Kako je i optuženik u našem kaznenom postupku izvor saznanja o činjenica, redosljed ispitivanja usklađen je sa redosljedom ispitivanja u provođenju drugih dokaza.

Kako je i dalje zadržana obaveza suda da svestrano raspravi sva pitanja, ovisno o iskazu samog optuženika koji se očitovao krivim, sud ocjenjuje koje dokaze će dalje

²⁷ U skraćenom postupku rješenje je drugačije

²⁸ Poštujući načelo ekonomičnosti, sud mora biti u mogućnosti odmah čuti takvog optuženika, te kako je opseg dokazivanja i pravo na žalbu drugačije, nego li je to za optuženike koji poriču krivnju, sud ima mogućnost donijeti odluku o razdvajanju kaznenog postupka i brzom završetku u odnosu na onog optuženika koji je optužbu priznao. Time se oživotvoruje i ustavno načelo prava na brzo suđenje.

provoditi. Naime, više nije potrebno da takvo priznanje bude u skladu sa **izvedenim** dokazima, već je dostatno da predsjednik vijeća ocjeni da je to priznanje u skladu sa **prije pribavljenim** dokazima.

Ova izmjena iako naizgled izgleda samo kao izmjena leksičke naravi ima znatno dublju suštinu.

Naime, prema dosadašnjem zakonskom rješenju, priznaje optuženika trebalo je biti u skladu sa izvedenim dokazima. Kako je glavna rasprava faza postupka u kojoj se u kontradiktornoj formi izvode dokazi, takvo očitovanje optuženika u stvari nikada nije oslobađalo sud potrebe izvođenja svih dokaza u samoj glavnoj raspravi. Ako sud ne bi izveo dokaze, okrivljeniku, iako je očitujući se o optužbi priznao počinjenje kaznenog djela stajalo je na raspolaganju ulaganje žalbe zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, a ako dokazi doista nisu bili izvedeni na samoj glavnoj raspravi, takva presuda nije mogla opstati.

Novo rješenje, koje govoreći o priznanju optuženika, oslobađa sud od potrebe izvođenja dokaza na glavnoj raspravi, a tijekom glavne rasprave utvrđuje predsjednik vijeća ovisno o tome da li je takvo priznanje u skladu sa ranije pribavljenim dokazima²⁹.

O sadržaju tih dokaza predsjednik vijeća dužan je upoznati se u prethodnoj kontroli optužbe, kada je ovlašten stavljati zahtjev izvanraspravnom vijeću u slučaju ako činjenični navodi nisu u skladu sa navodima u obrazloženju optužbe. Također, ovaj oblik približava postupanje suda koncenzualnim formama između optužbe i obrane, kada se ne traži pokretanje cjelokupnog pravosudnog aparata, ako između stranaka postoji suglasje o krivnji.

Dakle, ako predsjednik vijeća utvrdi da je priznanje optuženika u skladu sa ranije pribavljenim dokazima, glavna rasprava provoditi će se suštinski samo radi utvrđivanja odlučnih činjenica važnih za odluku o kaznenopravnoj sankciji.

Ova izmjena ima i svoju posljedicu u pravima optuženika na ulaganje pravnog lijeka. Nakon takve glavne rasprave, koja je suštinski vođena samo radi utvrđivanja odlučnih činjenica važnih za donošenje odluke o kaznenopravnoj sankciji, izmjene Zakona o kaznenom postupku u čl. 363 st. 7 isključuju pravo na pobijanje presude zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Iznimku predstavlja jedino naknadno saznanje optuženika za dokaze kojim se isključuje protupravnost njegovog postupanja ili krivnja. Takvom optuženiku dopušteno je u žalbi iznijeti nove činjenice samo ako su one važne za odluku o kazni (čl. 365 st. 4 Zakona o kaznenom postupku).

Ovakva ograničenja vezana za pravo optuženika da presudu pobija žalbom zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, kao i ograničenje vezano za njegovo pravo isticanja novih činjenica i novih dokaza na tragu je koncenzualne forme priznanja koje je u skladu sa **ranije pribavljenim** dokazima.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku zadržao je formu o ispitivanju optuženika koji je porekao optužbu na kraju dokaznog postupka. No i u tome dijelu učinjene su izvjesne izmjene.

Tako zakon sada predviđa pravo optuženika da bude ispitan i prije završetka dokaznog postupka, ali samo ako on to zahtjeva i to odmah kada takav zahtjev izrekne. Ovo predstavlja značajnu novost, jer uz osnovno pravo da ne iskazuje prije kraja dokaznog postupka, uvedeno je novo pravo optuženika, obzirom da je i on izvor saznanja o činjenicama, da bude ispitan i prije kraja dokaznog postupka. I do sada bilo je slučajeva da optuženik koji je porekao optužbu traži da bude ispitan prije kraja dokaznog postupka, no kako je povreda ove pravne norme ušla u kategoriju apsolutno bitne povrede, sud nije bio u mogućnosti udovoljiti takvom traženju, jer se izlagao opasnosti da mu presuda bude ukinuta iz razloga u čl. 367 st. 1 toč. 8 Zakona o kaznenom postupku.

²⁹ Misli se na dokaze koji su rezultat istrage ili su priloženi uz samu kaznenu prijavu.

Pravo je okrivljenika da odlučuje o opsegu svoje suradnje u raspravi. Da bi se izbjegla tumačenja o ispitivanju okrivljenika koji je porekao optužbu prije završetka dokaznog postupka, a sam nije tražio da bude ispitan ranije, novinu predstavlja odredba čl. 321. st. 3 Zakona o kaznenom postupku. Ova norma nazivajući to sudjelovanjem optuženika u raspravi, daje pravo, ali ne i obavezu, optuženiku da i prije nego li je ispitan sudjeluje pri izvođenju pojedinih dokaza u kojima je potrebno njegovo aktivno učešće. To su primjerice navedeni očevid, rekonstrukcija, suočenje, vještačenje i sl. Ovom normom, ovisno o volji optuženika omogućeno je provođenje pojedinih dokaza i prije njegovog formalnog ispitivanja i otklonjena je potreba dovodenja glavne rasprave do kraja da bi se potom, nakon ispitivanja okrivljenika vraćala u neku raniju fazu dokaznog postupka u kojoj bi bilo potrebno aktivno učešće samog okrivljenika.

Novi članak 321 Zakona o kaznenom postupku dao je odgovor i na pravo suda na izvođenje dokaza čitanjem podataka iz kaznenih evidencija prije kraja dokaznog postupka. Naime, u praksi ova norma, kako je ranije bila postavljena, suštinski nije poštovana kada se odlučivalo o mjerama iz Glave IX (prvenstveno pritvor i mjere opreza). Odredbom, kako je ona navedena u st. 6 ovoga članka pružen je zakonski okvir za postupanje suda, u odnosu na podatke iz kaznenih evidencija, kada odlučuje o mjerama iz Glave IX ovog zakona.

4.5.1. kod izmjene optužnog akta

Značajnu novinu predstavlja uvođenje zakonske obaveze očitovanja optuženika i o optužbi koja je izmijenjena, proširena ili se radi o podnošenju nove optužnice. Njegovo očitovanje sud je dužan posebno zabilježiti, obzirom da od njega ovisi i njegovo pravo u odnosu na opseg žalbe.

Ovakvo novo očitovanje optuženika u odnosu na izmijenjeni optužni akti na glavnoj raspravi nastoji približiti koncenzualnosti optužbe, koja je moguće smanjena sa voljom optuženika za brzo okončanje kaznenog postupka. Ta izmjena je moguća obzirom da je i sama promjena optužnog akta novinama u Zakona o kaznenom postupku ograničena u vremenu kada se još izvode dokazi, tj. do završetka dokaznog postupka, za razliku od ranije odredbe koja je tu mogućnost ostavljala do završetka glavne rasprave.

4.6. Dokazni postupak

Dokazni postupak na samoj glavnoj raspravi, u svojoj strukturi, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku iz 2002. godine nije doživio značajniju promjenu. Njegova struktura, u smislu opsega dokazivanja, promijenjena je u odnosu na kaznene postupke u kojima se optuženik očitovao krivim, a takvo njegovo priznanje je u skladu sa ranije pribavljenim dokazima, o čemu je već bilo riječi.

Iako nije predmet razmatranja tijekom provođenja istrage i pojedinih istražnih radni te iako čl. 323. st. 1. Zakona o kaznenom postupku daje opće pravilo o ispitivanju svjedoka i vještaka na način kako je to propisano u dijelu Zakona o kaznenom postupku koji propisuje provođenje pojedinih istražnih radnji, u ovom radu nalazim nužnim naznačiti neke od najznačajnijih promjena koje imaju direktni odraz i na način ispitivanja svjedoka na samoj glavnoj raspravi.

Značajno je istaći da osoba vjerskog ispovjednika više ne ulazi u kategoriju svjedoka koji bi bili oslobođeni od dužnosti svjedočenja. Njihovo pojavljivanje na sudu kao svjedoka i odluka o tome hoće li svjedočiti ili ne o onome što mu je okrivljenik ispovijedao, više nije u njihovoj ingerenciji. Ove osobe u odnosu na njihova saznanja o kaznenom djelu koja imaju na osnovu onoga što im je okrivljenik ispovjedio izmjenama čl. 234 i čl. 233 Zakona o

kaznenom postupku uvrštene su u kategoriju osoba koje ne mogu biti ispitane kao svjedoci *ex lege*, neovisno o volji njih samih.

Također, pravo na ispitivanje branitelja okrivljenika u kaznenom postupku kao svjedoka, izmjenama Zakona o kaznenom postupku bitno je ograničeno. Naime, dok je raniji tekst Zakona o kaznenom postupku dopuštao njegovo ispitivanje neovisno o volji samog njegovog branjenika – okrivljenika, u odnosu na njegova saznanja izvan kruga spoznaja koje je stekao na temelju toga što mu ih je povjerio njegov branjenik, novi tekst čl. 233. toč. 2. Zakona o kaznenom postupku, dopušta sudjelovanje branitelja okrivljenika u kaznenom postupku kao svjedoka samo kada to sam okrivljenik zahtjeva. U svim drugim slučajevima njegovo ispitivanje kao svjedoka, neovisno o tome o kojim činjenicama, važnim za kazneno djelo koje je predmet raspravljanja, bi svjedočio i gdje je izvor saznanja o istima tj. je li za njih saznao iz razgovora sa samim okrivljenikom ili na drugi način. Time je znatno osnažena pozicija branitelja u kaznenom postupku i pojačano povjerenje između odvjetnika kao branitelja okrivljenika i samog okrivljenika.

Značajna izmjena učinjena je u tekstu zakona koji propisuje mogućnosti i način ispitivanja kao svjedoka djeteta, a osobito kada je ono oštećeno kaznenim djelom, odnosno načina ispitivanja ugroženog svjedoka.

Promjene se odnose i na oslobođenje od obaveze svjedočenja u postupcima kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika. Uz očuvanje temeljnog principa da se uopće ne može ispitati kao svjedok maloljetnik koji obzirom na dob ili svoju duševnu razvijenost nije sposoban shvatiti značenje upozorenja da ne mora svjedočiti, učinjena je značajna iznimka od jednog od temeljnih načela oživotvorenih u koncept doktrine "plodova otrovne voćke".

Naime, iako bi ispitivanje takvog maloljetnika predstavljalo nezakonit dokaz³⁰, a sam je često i oštećenik, odstupanje je učinjeno u smjeru omogućavanja dokazivanja takvih kaznenih djela³¹. U tome smislu izriekom je propisana dopuštenost korištenja saznanja dobivenih od takvog maloljetnika, ako su ona rezultat razgovora sa takvim maloljetnikom stručnih osoba, srodnika ili drugih osoba koje su bile s njim u kontaktu³².

Konzekventna provedba oživotvorenja spoznaje o iznimnoj potrebi zaštite ugroženih, a istovremeno i nemoćnih, u kaznenopravnoj zaštiti djece i maloljetnika, rezultirala je i daljnjom iznimkom. Naime, osobe oslobođene svjedočenja prema općim propisima iz čl. 234. st. 1. toč. 1. do 5- Zakona o kaznenom postupku, nemaju taj privilegij, ako se pojavljuju kao svjedoci u postupcima kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika. Prema tome u ovim kaznenim postupcima i za ove osobe sada vrijedi opće upozorenje za svjedoka, bez prava da ne svjedoče samo obzirom na svoje svojstvo iz čl. 234. st. 1. toč. 1. do 5- Zakona o kaznenom postupku.

Daljnja izmjena u dokaznom postupku odnosi se na odstupanje od načela neposrednosti u izvođenju dokaza i davanje prava na izvođenje dokaza čitanjem zapisnika o ranijem ispitivanju neke osobe i bez suglasnosti stranaka.

³⁰ ako nije sposoban shvatiti značaj upozorenja da ne mora svjedočiti, a okrivljeni je osoba iz kruga osoba navedenih u čl. 234 st. 1 ZKP-a

³¹ vrlo često to su kaznena djela seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika učinjena od osoba koje su u krugu navedenih u čl. 234. ZKP-a.

³² Smisao ove odredbe usmjeren je na mogućnost korištenja iskaza socijalnih radnika, psihologa, odgajatelja i sl. u kaznenim postupcima kada je takav maloljetnik oštećen kaznenim djelom. Često, bez ove iznimke, bilo je nemoguće dokazivanje iznimno teških kaznenih djela počinjenih na štetu takvih maloljetnika u krugu obitelji.

4.6.1. ispitivanje djeteta kao svjedoka

Uz općenito nalaganje obaveze sudu da se pri ispitivanju maloljetnika kao svjedoka, u provođenju ove radnje postupa obazrivo "da ispitivanje ne bi štetno utjecalo na psihičko stanje maloljetnika", zakon propisuje posebna ograničenja pri ispitivanju djeteta oštećenog kaznenim djelo, kao svjedoka. Ova novina rezultat je, kako je već navedeno, usklađenja procesnih normi sa onim propisanim u Zakonu o sudovima za mladež.

Takvo ispitivanje, da bi bilo valjano, mora biti provedeno uz pomoć psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe. Time je naglašena potreba obazrivog postupanja s takvim svjedokom tijekom ispitivanja, za koje postupanje su potrebna posebna specijalistička znanja, koja, prema sistemu izobrazbe, sudac nema.

U postupku samog ispitivanja učinjena je modifikacija do sada primjenjivanog oživotvorenja načela neposrednosti. Ovo načelo nije napušteno, ali je modificirano sukladno novim dostignućima tehnologije. Naime, samo ispitivanje takvog djeteta oštećenog kaznenim djelom, mora biti provedeno pomoću tzv. video veze, a zakon propisuje kako to provesti³³. Time je očuvano pravo stranaka da ispituju svjedoka, a istovremeno dijete je zaštićeno od moguće frustrirajućeg i za njegovu psihu ugrožavajućeg unakrsnog ispitivanja. Svako takvo ispitivanje obavezno mora biti zabilježeno video i zvučnom snimkom, kako bi u slučaju potrebe posebne analize odgovora, isto bilo provedeno pregledom snimke, a ne ponovnim dovođenjem takvog svjedoka na sud.

U fazi glavne rasprave zakon nudi daljnju mogućnost, ali ne i obavezu, zaštite takvih svjedoka. Izmjene Zakona o kaznenom postupku propisuju da oni, na ranije opisani način, mogu odlukom vijeća biti ispitani i izvan glavne rasprave, po predsjedniku vijeća. Naravno da o provođenju takvog ispitivanja stranke moraju biti obaviještene i da im mora biti omogućena nazočnost u izdvojenoj prostoriji te mogućnost postavljanja pitanja takvom svjedoku, premda na način koji odstupa od pravila o unakrsnom ispitivanju.

Ove izmjene slijede svjetske trendove zaštite djece i maloljetnika pogođenih izvršenjem kaznenog djela.

4.6.2. ispitivanje ugroženog svjedoka

Odredbe Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku uvode pojam "ugroženog svjedoka"³⁴. Ovo svojstvo svjedok može steći već tijekom istražnog postupka, a moguće je i u samoj glavnoj raspravi.

Pojam ugroženog svjedoka vezan je za utvrđenje suda da postoji vjerojatnost da bi svjedok davanjem iskaza ili odgovorom na pojedino pitanje sebe ili sebi blisku osobu izložio ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega. Naime, radi se o u zakonu pobrojanim slučajevima kada svjedok može uskratiti iznošenje svojih identifikacionih podataka, odnosno davanje iskaza u cjelini ili odgovor na pojedina pitanja³⁵.

³³ dijete se nalazi izdvojeno iz prostorije u kojoj su ostali sudionici u postupku, a u postavljanju pitanja odstupljeno je od pravila da same stranke postavljaju pitanja svjedocima izričitim propisivanjem da takvom svjedoku pitanja se postavljaju putem suca, odnosno psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe, koja mora biti nazočna ispitivanju.

³⁴ ranije, kolokvijalno, korišten je pojam zaštićenog svjedoka

³⁵ Sve razvijeniji oblici organiziranog kriminaliteta sa izraženim elementima nasilja, kao i postupci u svezi s ratnim događanjima na prostoru Republike Hrvatske, u praksi hrvatskih sudova pokazali su potrebu za uvođenjem ovog instituta. Naime, brojne osobe koje i imaju saznanja o pojedinim činjenicama i čije svjedočenje bi omogućilo otkrivanje i osudu počinitelja vrlo teških kaznenih djela, zbog straha za sebe ili svoje najbliže, odlučuju se ne iskazivati ili barem ne iskazivati sve, o onom što znaju, pa i pod prijetnjom sankcija koje predviđa ZKP, koje su još uvijek daleko manje nego li je realna ugroženost njihovih života i imovina.

Odmah uvodno valja istaći značajna ograničenja koje predviđa ZKP. Naime, status ugroženog svjedoka nekoj osobi može dodijeliti samo sud svojom odlukom, koja je podložna osporavanju protivne strane žalbom. Daljnje značajno ograničenje odnosi se na utvrđenje da sud svoju niti odluku o glavnoj stvari, a niti odluku o nezakonitosti pojedinog, drugog, dokaza ne može temeljiti samo na iskazu svjedoka, kome je dodijeljen status ugroženog svjedoka i koji je kao takav ispitan.

U odnosu na sam način provođenja ispitivanja takvog svjedoka, kao i u odnosu dijete oštećeno kaznenim djelom, ali sa drugim razlozima, modificirano je u skladu sa dostignućima tehnologije, načelo neposrednosti u provođenju ovog dokaza. Međutim, za razliku od ispitivanja kao svjedoka djeteta oštećenog kaznenim djelo, odredbe o unakrsnom ispitivanju, bez odstupanja, primjenjuju se i na ovog svjedoka, bez obzira na specifičan oblik njegovog ispitivanja. Iznimka postoji samo na mogućnost provođenja suočenja takvog svjedoka, što nije moguće provesti

Uvodno valja istaći da svjedok može steći svojstvo "ugroženog svjedoka" prijedlogom, koji je ograničen samo na državnog odvjetnika ili samog svjedoka. Taj prijedlog državni odvjetnik može istaći i prije prvog ispitivanja takvog svjedoka, ili na temelju obavijest samog suca, ako bi svjedok to zatražio neposredno od samog suca prije ili tijekom izvođenja samog dokaza.

Kada inicijativa postoji od samog svjedoka izrečena sucu, sudac ju odmah procjenjuje i nađe li ju neopravdanom, uskratu davanja identifikacionih podataka, cijelog svjedočenja ili odgovora na pojedina pitanja, može odmah sankcionirati u smislu čl. 243 Zakona o kaznenom postupku³⁶.

Nađe li međutim takav zahtjev svjedoka opravdanim, sudac zastaje sa provođenjem ove radnje i odmah obavještava državnog odvjetnika. Državni odvjetnik, nalazi li razloge svjedoka opravdanim, u roku od tri dana dostavlja sucu prijedlog za primjenu posebnog načina ispitivanja takvog svjedoka.

Kada zakon razlikuje oblike za zaštitu svjedoka, oni se uvijek odnose samo na način njegovog ispitivanja, dok izvanprocesna zaštita treba biti propisana i provedena u skladu sa odredbama drugog zakona³⁷. Odredbe Zakona o kaznenom postupku propisuju da se ova zaštita može odnositi u na pravo svjedoka da ne iznosi svoje identifikacione podatke ili da se ispitivanje obavlja putem sredstava za prijenos slike i zvuka na način sličan onome kako je to opisano i za ispitivanje djeteta kao oštećenika. Naime, to ispitivanje se provodi na način da stranke nisu prisutne u prostoriji gdje se nalazi takav svjedok³⁸. Najviši oblik ove zaštite postiže se ispitivanjem takvog svjedoka putem tehničkih sredstava za prijenos slike i zvuka,

³⁶ Članak 243. Zakona o kaznenom postupku glasi:

- (1) Ako svjedok koji je uredno pozvan ne dođe a izostanak ne opravda, ili se bez odobrenja ili opravdanog razloga udalji s mjesta gdje treba biti ispitan, može se naložiti da se prisilno dovede a može se i kazniti novčano do 20.000,00 kuna.³⁶
- (2) Ako svjedok dođe, pa nakon što je upozoren na posljedice neće bez zakonskog razloga svjedočiti, može se kazniti novčano do 20.000,00 kuna,³⁶ a ako i nakon toga odbije svjedočiti, može se zatvoriti. Zatvor traje dok svjedok ne pristane svjedočiti ili dok njegovo ispitivanje ne postane nepotrebno, ili dok se kazneni postupak ne završi, ali najdulje do mjesec dana.
- (3) O žalbi protiv rješenja kojim je izrečena novčana kazna ili zatvor odlučuje uvijek vijeće županijskog suda (članak 20. stavak 2.). Žalba protiv rješenja o zatvoru ne zadržava izvršenje rješenja.
- (4) Vojne osobe, pripadnici redarstvene vlasti i pripadnici pravosudne policije ne mogu se zatvoriti, ali će se o njihovu odbijanju svjedočenja izvijestiti njihovo nadležno zapovjedništvo radi kažnjavanja.

³⁷ Ovaj zakon nalazi se u izradi i to u visokoj fazi gotovosti

³⁸ prostorna izdvojenost radi zaštite

ali uz iskrivljavanje njegovog lika ili glasa ili jednog i drugog³⁹. Takav svjedok ispituje se pod pseudonimom koji mu je dodijelio sud.

Dakle, kao što je već ranije navedeno, nakon što sud zaprimi takav zahtjev za poseban način ispitivanja određenog svjedoka od ovlaštenog predlagatelja, sud donosi odluku rješenjem, kojim zahtjev može prihvatiti, propisujući koji će od oblika zaštite primijeniti, ili ga u potpunosti odbiti. U svakom slučaju protiv odluke suda zadržano je pravo žalbe, koje u ovom slučaju imaju, osim samih stranaka u kaznenom postupku i svjedok na koga se odluka odnosi.

Ako je ova odluka donijeta u fazi istrage, o žalbi odlučuje izvanraspravno vijeće samoga suda, i takva odluka obavezuje sud i u fazi glavne rasprave. Ako je međutim odluka o statusu ugroženog svjedoka i načinu njegovog ispitivanja donesena na glavnoj raspravi, odluku donosi vijeće suda koji postupka u konkretnom predmetu, a o žalbi rješava, sukladno općim načelima, neposredno viši sud.

Važno je istaći da u svim slučajevima sudu mora biti poznat puni i pravi identitet osobe za koju odlučuje o podjeljivanju status ugroženog svjedoka i određivanju posebnog načina njegovog ispitivanja. Ova okolnost nalaže obavezu sudu da na djelotvoran i zakonom propisani način zaštititi te podatke, a koji podaci će se čuvati izdvojeno od spisa predmeta, u skladu s čl. 238 c st. 6 Zakona o kaznenom postupku. Sve osobe koje u procesu suđenja saznaju ove podatke, dužne su ih čuvati kao tajnu, sa svim zakonskim posljedicama odavanja tajne.

4.6.3. čitanje zapisnika o ranijim iskazima

Iako konceptualno odredbe Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku ustrajavaju na konceptu glavne rasprave kao oblik neposrednog i kontradiktornog provođenja dokaza, na temelju brojnih primjedaba iz prakse učinjene su iznimke u dijelu koji se odnosi na pravo suda na čitanje zapisnika o ranijem ispitivanju određene osobe kao svjedoka ili u posebnim slučajevima, kao okrivljenika.

Uz do sada moguće situacije čitanja takvih zapisnika, uz suglasan prijedlog stranaka, te do sada postojeće mogućnosti takvog čitanja zapisnika predviđene u čl. 331. st. 1 Zakona o kaznenom postupku, u ovom članku uvođenjem dvaju novih točaka, pokušalo se odgovoriti na primjedbe iz prakse, a koje imaju svoje razumno opravdanje.

Naime, radi se o slučajevima čitanja zapisnika o ranijem iskazivanju svjedoka i vještaka.

4.6.3.1. svjedoka i vještaka

Prva novina u vez je s novinom predviđenom u čl. 305 st. 4 Zakona o kaznenom postupku⁴⁰, kada je provedeno izvanraspravno ispitivanje prisutnih svjedoka ili vještaka, a za ovo ispitivanje, prilikom njegovog provođenja postojala je suglasnost stranaka. Ovakvo rješenje je logično, jer ako je ta suglasnost postojala u vrijeme provođenja same radnje, protivljenje stranaka da se takav zapisnik pročita u fazi glavne rasprave, očigledno bi bila rezultat nastojanja da se kazneni postupak neopravdano produlji. Naravno, takvo čitanje ovih zapisnika ne isključuje pravo stranaka da predlože ponovno neposredno ispitivanje, ali taj prijedlog mora biti obrazložen, sukladno općim odredbama o predlaganju izvođenja dokaza.

³⁹ potpuna anonimizacija svjedoka. U indentifikacione podatke neke osobe zakon posredno kategorizira i njegov glas kao i lik, koji se na opisani način mogu zaštititi.

⁴⁰ Kada zbog nedolaska optuženika ili njegovog branitelja ne postoje uvjeti za održavanje glavne rasprave predsjednik vijeća može odrediti da se nazočni svjedok ili vještak ispita i bez vođenja glavne rasprave ako se tome optužba i obrana ne protive

Daljnja novina odnosi se na slučajeve započinjanja glavne rasprave iz početka zbog protoka vremena u kaznenim postupcima za kaznena djela za koja je zapriječena kazna zatvora iznad osam godina, odnosno uz ovaj razlog protoka vremena, i zbog promjene članova vijeća, osim predsjednika vijeća, u postupcima za kaznena djela radi kaznenih djela sa zapriječenom kaznom zatvora do osam godina.

Naime, ako se radi o postupcima za kaznena djela sa zapriječenom kaznom zatvora do osam godina, pod uvjetom da se glavna rasprava vodi pred istim predsjednikom vijeća, zakon je otvorio mogućnost čitanja zapisnika o ranijem ispitivanju svjedoka i vještaka i bez suglasnosti stranaka. Ova mogućnost dolazi u primjenu pred općinskim sudovima, u kojima obzirom na broj predmeta u kojima postupa svaki predsjednik vijeća, često nije u mogućnosti održati kontinuitet glavne rasprave. S druge strane, zakon je dao mogućnost provođenja glavne rasprave i pred sućem pojedincem i za kaznena djela sa zapriječenom kaznom preko pet godina, te očito, kako se ipak radi o blažim kaznenim djelima, zakon u osobi predsjednika vijeća prepoznaje temeljni zalag zakonitosti postupanja suda kao institucije.

Drugačija je situacija za teža kaznena djela (kazna zatvora iznad osam godina). U tim postupcima, mogućnost čitanja zapisnika o ranijem ispitivanju svjedoka i vještaka moguća je samo ako se nije promijenio sastav čitavog vijeća, a nova glavna rasprava mora početi zbog protoka zakonom propisanog roka od dva mjeseca od posljednje rasprave. U ovoj izmjeni ne nalazim ozbiljnijih dilema. Naime, i kod rasprava koje se odvijaju u kontinuitetu, a osobito za teža kaznena djela, nije rijedak slučaj da protekne i znatno više vremena od dva mjeseca od kako je provedena pojedina radnja pa do presuđenja. Okolnost zaborava članova vijeća mogla bi biti upitna i u tim slučajevima, te mogućnost protivljenja čitanju takvih zapisnika, ako je rasprava bila odgođena, a proteklo je više od dva mjeseca, očito bi bila rezultat samo htijenja da se postupak neopravdano produlji.

Naravno, i u svim ovim slučajevima postoji pravo stranaka da na obrazložen prijedlog predlažu ponovno ispitivanje istog svjedoka ili vještaka, o čemu sud mora posebno odlučiti, ovisno o obrazloženju takvog prijedloga.

4.6.3.2. optuženika

Iako je sudska praksa sama već našla mogućí odgovor u tekstu Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine, tumačenjem pravnih normi, na slučajeve kada optuženik nije želio iskazivati na glavnoj raspravi, a iskazivao je pred istražnim sućem, odredbe Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, sada izriješkom propisuju i ovaj slučaj.

Ova izmjena učinjena je uvođenjem novog stavka 2 u čl. 335 Zakona o kaznenom postupku.

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Pregled izmjena Zakona o kaznenom postupku koji je prikazan u ovom članku rezultat je, kako je već uvodno istaknuto prvenstveno brojnih primjedaba na tekst Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine kakav je izvorno bio. Promjene u odnosu na glavnu raspravu odgovorile su na velik broj primjedaba, uz istovremeno očuvanje koncepcije glavne rasprave u redovnom postupku kakva je bila prema odredbama Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine. Uvođenjem pojedinih novina dijelom je tekst zakona pojednostavljen u primjeni za primjenu praktičarima, koji sada dobivaju izriješkom propisana rješjenja koja ne zahtijevaju posebna izvedena tumačenja pravne norme, a dijelom je rezultat razvoja kako tehnologije (zapisnik u formi tonskog zapisa; ispitivanje određene kategorije svjedoka putem sredstava za prijenos slike i zvuka), tako i kaznene znanosti (ojačavanje koncenzualnih formi u kaznenom zakonodavstvu).

Dio izmjena rezultat je nastojanja da se zaštite najugroženiji sudionici u kaznenom postupku, prvenstveno djeca oštećena kaznenim djelom, a zatim i osobe kojima sud u propisanoj formi podjeljuje status ugroženog svjedoka. Upravo za te osobe rezervirani su posebni oblici njihovog ispitivanja na glavnoj raspravi, a postoje ograničenja i u pogledu prava korištenja blagodati ne svjedočenja, ako se radi o kaznenim djelima u postupcima kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika.

Značajna naznaka potrebe reforme kaznenog zakonodavstva je u praksi uočena zloupotreba pojedinih procesnih instituta od stranaka u postupku. Izmjene Zakona o kaznenom postupku kako su učinjene nastoje odgovoriti i na ovaj uočeni problem, koji u sudskoj praksi Republike Hrvatske u posljednje vrijeme poprima oblik pojave i to upravo u postupcima od posebnog društvenog značaja. Naravno, ove izmjene iziskuju i od suda poseban oprez u njihovoj primjeni. Naime, često se radi o izuzetno opasnom instrumentariju, čija nekritička primjena može predstavljati i oblik zloupotrebe prava od strane smog suca. Stoga je žalbena forma korektiv ove ovlasti suca da za pojedine radnje ograniči prava stranaka.

Zaključno, uz smislenu primjenu novina u tekstu Zakona o kaznenom postupku koje se odnose na glavnu raspravu, očekivati je da će kazneni postupci teći i završavati se sa manje nedoumica na strani suda u vezi procesnih formi, uz puno poštovanje načela zakonitosti i temeljnih načela koja nisu ograničena nekim posebnostima samog Zakona o kaznenom postupku.